

Julya Rabinowich

Hasábfej

Mikor anyám terhes volt velem, gyakran üldögélt a toalettszalkája előtt, hosszan nézett a tükörbe, és elképzelte a gyermekét. Előtte egy könyv hevert. Kopott vászonkötésébe aranybetűkkel ez volt belevésve: „Orosz mesék”. Kicsi és elegáns keze egy felütött oldalon fekszik, „A rézhegyek királynője” felirat alatt. Sok történet szól róla, mindegyik ünnepélyesen nagy, cikornyás betűkkel kezdődik. Cirill betűsek. A túloldalon illusztráció, sercegő selyempapír alatt. A fakó fátyol alatt csak sejteni lehet a színeket. A képen egy hosszú, fekete copfos nő látható, aki egy malachitfalnak támaszkodik. Ruhája, szeme, amely figyelmesnek és szigorúnak látszik, az erezett kő, a malachit nyaklánc halovány nyakán: minden színhű. Zöld növényzet tengerébe merül a nő, teljesen feloldódik benne. Anyám nézi őt, és olyan kislányra vágyik, akinek bőre fehér, mint a hó és szája piros, mint a vér.

Lobog a tűz a kandallóban, amely öreg, töredezett márványlapokkal van borítva. A széles kőpárkányon apám szerzeményei állnak, vagy az ószerestől vette vagy a szemétből kotorta ki őket. Súlyos öntöttvas gyertyatartók, kis szobrocskák, rézkancsók, áhítattal elrendezve, és bármelyik tárgy alkalmas rá, hogy eltörje a kíváncsi orromat, ha sikerül lelöknöm a párkányról. Szemem torz tükörképe a tűztér sárgarézperemén eltereli a figyelmemet. Ijesztő foltok, amelyek követik mozdulataimat, mignem megcsúsodom, és elvesztem az egyensúlyomat. Fél lábam a vasrács mögé, a sötétbe szánkázik. Óvatosan, a kandalló szélébe kapaszkodva felhúzódkodom, a kincsek megint ott vannak az orrom előtt, támadásra készen, házicipóm meg csupa hamu.

Balra tőlem Lev atyám természetes, faragott karszéke magasodik. Mint minden törzsalapítónak, neki is megvan a maga trónja. A szeméttelapi kirándulásainak egyikén fedezte fel, a szutyok számtalan rétege alatt, kiszabadította és ragyogóan kifényesítette. A támla sötétbarna oroszlánfejei figyelmeztetően vicsorítanak rám.

Apa a nagy asztal centrumában ül, körülötte gyülekezik a rokonság. Búcsú-ünnepélyükbe merülnek, csiszolt poharakat, szendvicseket lengetnek, meg sajtos süteményeket, amelyeket a mamám sült nagy bátran a lakóközösségi lakás közös konyháján, miután a két tűzhely egyikét sikerült a lakótársak ellenséges rohama elől elhódítani.

regényrészlet

© Julya Rabinowich: Spaltpopf, Deuticke im Paul Zsolnay Verlag Wien 2011

Hercegkisasszony vagyok! Király és királyné van mellettem, nem történhet semmi bajom. Imbolyogva piruettet hajtok végre a súlyos asztal körül, amely úgy teli van zsúfolva, hogy a vendégek könyöke és keze már nem fér el rajta. Van hering bundában, amelynek sugárzóan fehér tejfölös burka befelé finom rózsaszínbe hajlik, ott, ahol a cékla bíborszínű szeletei és az alájuk rakott krump-
li érintkezik az eltett hallal. Hagymakarikákkal van felékesítve, télies táj, itt-ott petrezselyem zöld ágacskájával díszítve. Az érintetlen étel, mint egy tollpárna, lágy, kerekded benyomást kelt. Csak a szépségéért veszek belőle mindig egy nagy darabot, aztán az első falat után otthagynom a tányéromon. Van még egy tálka piros kaviárral, és mellette egy másik fekete kaviárral. Továbbá salátástá-
lak, pogácsafélék, torták, vörös- és fehérboros palackok. Jeges párával belepelt vodkásüvegek. Az egyik sarokban, egy külön kis asztalkán, lendületes vonalú, rozsdás szamová, villamos üzemű, mellette a teát hagyományosan kísérő tálkák híg lekvárral, benne gyümölcsdarabkákkal.

Odakinn dermesztően hideg van, délután három körül elsötétedik az ég. Sportos nagymamám, Ada, szép Laura mamám anyja átkozódva vonszol egy szánkón Szentpétervár utcáin, amelyek a háztetőket és járdákat borító óriási hótömegek alatt a hóviharban már szinte felismerhetetlenek. Téli cipőnk fölött pótlólag még ványolt fekete csizmát is viselünk, afölött pedig gumipapucst, a gumicsizma északi változatát, amelyet valenkinak hívnak.

Mint az összesűrűsödött ősanyag a big bang előtt, úgy koncentrálódik most a család az óriási kalózasztal körül: egyesek Amerikába repülnek, mások Izraelben szóródnak szét, megint mások Dél-Afrikában és Japánban, és nemsokára létrejön a galaxisunk, az örökké forgó Nap, Ausztria körül, míg valamikor majd csökken a hőség égitesteinken, és élhetőbb létfeltételek uralkodnak felszíneinken.

A rokonság összes ága itt van. Ha hozzávetőleg felosztjuk a vendégeket, matematikusokat, festőket és egykori matematikusokat, építészeket és egykori építészeket kapunk, valamint azok hozzátartozóit, nagyjából ötven-ötven arányban. Eduard, a mamám fivére, felesége Olga két gyermekükkel, Adriannal és Anasztáziával, egy sovány, szemüveges kisfiúval és a kecses, nyolcéves prima-balerinával.

Eduard bácsival lélekben egy csirkét kell tépkednem. Túlon túl gyakran érzem magamon és edzetlen, telt testemen rosszálló tekintetét, miközben bájos szépségű lánya hosszú, fekete copfjával átlebeg a szobán. Én a gyűlölt apródfrizurát viselem, a családi átkot. Ada nagymamám világosvörös, mamám hollófekete változatban viseli. Mindketten sötétre és szélesre húzzák ki a szemhéjukat. Ada rúzszt is használ. Elegánsnak látszanak. Ez bűn a szocialista Oroszországban.

Rosszkedvűen próbálom óriási fehér masnival megfékezni a tarkómon, a hajam tövénél a vékony tollakat. Nincs gumi hajszorítónk, csak méteres szalagunk félig átlátszó nejlonból. Ezzel nem könnyű szép, puffos hajdíszt csavarni. Tökéletlenségem vigasza Adrian. Elálló füle van, és ő sem látszik boldognak, amiért olyan pazarul izzó szemű húga van. Részvevő pillantást vetek rá. Kiölti rám a hosszú, erezett nyelvét, amely jól harmonizál az orrával. Később karcsú üvegtornyokat fog építeni New Yorkban.

Csengetnek lakóközösségi lakásunk bejárati ajtaján. A mamám megy ajtót nyitni. A szomszédasszony, Muszja néni bukácsol elő a folyosóról krimplénslafrokban, és a mamámmal veszekszik. Aludni szeretne, nem a mi tivornyázásunkat hallgatni. Kis kamrája közvetlenül a mi szobáink mellett található, és két vendég már behatolt hozzá váratlanul és kopogás nélkül, mert rosszul tájékozód-tak. A falak papírvékonyak. A folyosók zezzugosak és hosszúak.

Sajátságosan csípős-édes parfümfelhőbe burkolózva megjelenik Ljuba, apám nővére, két kislányával, Ninocskával és Lenocskával. A szoba, úgy tűnik, pillanatszerűen megtelt. Mindegyikük legalább kilencven kilót nyomna a mérlegen. Ünnepelesen vonulnak be libasorban, bársonypuha karjukon egy-egy telirakott tálca. Mind a hárman csábítóan mosolyognak és meglíbbentik a széles vászon-szalvétákat. Moraj járja át a szobát. Én örülök. Egyrészt finom sütemények érkez-tek, másrészt már nem én vagyok a legkövérebb gyerek a társaságban.

Ljuba néni ránehezedik mama elegáns biedermeier székére. Nyögését neve-tés és kiabálás nyeli el. Lubovnak hívják, ami oroszul szeretetet jelent, röviden Ljubának. Hadd jusson belőle bőven mindenkinek. Elrendezi színes selyemsálját telt válla körül, megcsókolja Levét, a fivérét. Csinos arca eltűnik a tokájában. Mint két puttó, úgy tapad hozzá Ninocska és Lenocska. Kitüremelő női Laokoón-csoport. Kis híján én is hozzájuk simultam. A balerina undorodó tekintete még épp idejében tart vissza. Megállok és én is megvetően nézek. Csaknem negyven kiló választ el bennünket.

Apámmal, Levvel szemközt legfiatalabb öccse, Nathanael és annak felesége, Vera foglalt helyet. Ők ketten olyanok, mintha a szüleim rosszul sikerült másola-tai lennének. Mivel Nathanael mindenben utánozza apámat, ő is szakállt növesztett. Ő is építész, mint Lev. Mint a nyúlról és a sündisznóról szóló történetben, Nathanael is arra van átkozva, hogy a bátyja mögött sántikáljon. Bármit tesz, Lev már járt ott előtte. Élettársát, Verát nyilván mamám példája szerint választotta. Most ott ül a két nő, és elkínzottan mosolyognak egymásra hasonló szabású, ibo-lyaszínű ruhájukban és sötét homlokrojtjaik alól. Nathanael a tulajdonos büszke-ségével helyezi karját Vera keskeny vállára, miközben Laura keskeny válla apám vastag, kötött pulóverjére támaszkodik.

Salomon, Lev középső fivére olyan hevesen lóbálja vodkás poharát, hogy tar-talmának fele az abroszra és jelentéktelen társnője, Lida szürke szoknyájára locs-csan. Lida beteges tekintettel néz rá szemüvegkerete fölött. Salomon egy macsó. Nagy orra van és szokatlanul világos bőre. Ő az egyetlen szőke a társaságban. Szemével, amely olyan türkizkék, mint az apámé, az orra felé kancsalít. Az óriási dudort rajta Levnek köszönheti, aki most már több mint harmincöt éve gyermeki vadságában egy rajzollóval esett neki. Feltehetőleg ezért nem akart sem építész, sem festő lenni. Salomon víz- és gázszerelő.

A kandalló fölött egy összefogdosott fekete-fehér fénykép lóg, lakkozott keretben. Jóindulatúan és bután mosolygó, kopasz, borvirágos orrú férfit ábrá-zol katonai egyenruhában. Ő Ványa bácsi, háborús veterán, álnagyapám, akit elhunyt dédnagyanyám, Rivka a háborúban szedett föl. Ő nevelte föl Eduard nagybácsimat, anyámat és engem. Háborús sérült árva. Állítólag sohasem gya-korolta Rivkával a szerelmet. Egy srápneldarab lapul, a szemcsés fényképen is

jól láthatóan, koponyája halántéktáján, bőrrel félig benőve. Utóbbi negyven évét karkedvezményes nyugdíjban töltötte, amit, eltekintve az alkoholista örmény lakótársunkkal folytatott időszakos berúgásoktól, főleg a család éppen felnevelendő gyermekébe investált. Már egy éve halott. Hogy kíméljenek, velem ezt mostanáig még nem tudatták. Még mindig felháborít hosszú távolléte, amely akut csokoládéhiányban fejeződik ki.

Ünnepelnek. Nevetnek, mert nem akarnak sírni. Tudnak valamit, amit én nem tudok. Nem tudom, hogy tudják, amit én nem tudok. Helyette én tudom, amit ők nem tudnak: az irántam tanúsítandó kellő figyelem híján dühömben beleköptem a nagy porcelántálnyi orosz salátába, amelyet egyébként sem szeretek, és most megbűvölten nézem, hogy ki kerül legközelebb tartalmának benedvesített részéhez. A lemezjátszó ellát mindenkit dzsesszel és Mozarttal, kinn tombol a hóvihár. Bent a gyerekek tombolnak, akiket kényszerűségből nagyanyám szobájában próbálnak ágyba dugni.

Ljuba a bundájába burkolva, a vastagon bebugyolált ikrekkel az utolsó sárga trolibusszal már rég hazament. Tessék lefeküdni, mert különben, fenyegetőzik mamám felemelt hangon és mutatójával:

– Különben jön a hasábfej.

Adrian nevet. Anasztázija és én nyugtalan pillantásokat váltunk. Ada nagymama még megtoldja: állítólag ő már lenről, a folyosóról meghallja.

– Már mindjárt itt lesz. Ha nem tűntök el a takarótok alatt, fölértek lebeg és megeszi a gondolataitokat.

– Kiszívja a lelketeket! – Ada hívogatón kinyitja az ajtót.

Ilyen gyorsan még soha nem termettem a szomszéd szobában. A félelmeteségek skáláján a hasábfej nálam megelőzi a Baba Jagát, aki a tyúklábakon álló házikó lakója. Míg az orosz boszorkány a mesében néha jó és segítőkész is tud lenni, a hasábfejről ezt nem lehet elmondani.

Ada nagymamám azt mondja, a hasábfej egy szellem. Legjobb esetben részvétlen szellem.

Az emelkedettségnek különleges helye van az orosz mitológiában. Mindketten tudnak repülni, a Baba Jaga és a hasábfej is. A Baba Jaga egy üstben kuksol, és egy merőkanállal úgyszólván a saját levében keveri magát, hogy így kormányozza a repülését.

A hasábfejnek ehhez nem kell más, csak emberi energia.

– Nincs teste – suttogta felém a mamám múlt télen az éjjeliszekrényke sercegő gyertyája fölött, miközben vonásait a visszfény valami mássá, ismeretlenné torzította. Mihelyt lecsillapodott a láng, mivel nem táncoltatta már meleg lélegzet, az ő arca is visszatért ismerős kifejezéséhez, és már nem keltett bennem félelmet.

– Láthatatlan. – Szeme ragyogott.

– Egyszerűen csak egy nagy, lebegő fej, amely feltűródve ráborul az emberekre. És aztán... kiszívja őket. Ha nem vigyáznak.

Megfeszülve tekergek.

– Semmit nem lehet, semmit sem lehet ellene tenni? – lehelem.

– Dehogynem, Miska, dehogynem! – mondja mamám. – Látnod kell őt. Ha meglátod, nincs többé hatalma feletted.

Utálatos unokatestvéreimet egy összecukható és recsegő fémágyon helyezik el, durva, díszes parasztszínórral hímzett nemeztakaróval takarják be, amely Ványa bácsi katonakabátjából készült. Undorítóan rendesen, már amilyenek, rövid tiltakozás után el is alszanak.

Én ébren fekszem, és erőlködve próbálom a szomszéd szobából áthallatszó beszélgetésfoszlányokat elcsípni. Csak két szobát lakunk, a nagyobbikban élnek a szüleim és én, a kisebbikben Ada. A magas szárnyas ajtó, amely elválaszt bennünket, kissé meg van nyitva, a résen keskeny fénycsík szűrődik be. Miközben hallgatózom, nyállal kenem be a szempillámat. Most szem nélküli gőte vagyok, aki föld alatti tavainak mélyében nem ismeri a napsugarat, és csak a hallásával tájékozódik. Aztán inspirációt merítek a nyitott résből, és unottan onanizálok. Röviddel azelőtt, hogy végleg téli álomba merülök, még hallom nagymamám mennydörgésszerű hangját, amint parancsolóan kihirdeti: – Aki nem eszik ebből a tortából, az beleköp a lelkembe! – majd pedig az azonnal felhangzó kanálcsi-korgást a tányérokon.

Míg emezek alszanak és amazok álmodnak,

Eltelik az éj, a reggel és a holnap.

Hazudnak maguknak és hazudnak a gyerekek is.

Engem ez nem érint.

Ők tartanak életben.

Az öl csupa vér, friss spermafoltok a bőrön.

Ez a tinta, amellyel én, a krónikás életüket lejegyzem.

Feledni akar s nem megbocsátani.

Nem felejték semmit és nem bocsátok meg semmit.

Igor. Nem Israil.

A szám és a szó és a tudás.

A vámhivatalnokok mellett visz el az utam. Vörös-arany jelvényekkel és rendjelekkel teliaggatva, nagy zöld felületeikkel ünnepélyes újévi érzéseket keltenek bennem. Az orrmagasságban elhelyezett sorompó mögé, be a hosszú folyosóra. A Nyugat-Európába irányuló indulási oldalon vagyunk, az átlagos orosz polgár korabeli tudásszintje szerint tehát a Szovjetunió és a Hold határán. Bőröndjeinkben, amelyek néhány nap múlva el fognak veszni, a szokásos abszurd emigrációs holmi mellett, kilószámra, több zsák hajdina is található, amivel tulajdonképpen antiszemita grúz szomszédjaink búcsúajándékként láttak el bennünket, hazafias aggodalmukban attól tartva, hogy Ausztriában esetleg éhen halunk. Szüleim, Ada nagymama kíséretében, már túl vannak az újjászületésen. Abban a csarnokban állnak, amely a repülőgépek termináljához vezet.

Belépek arra a folyosóra, amelynek az elején azok a bömbölő családtagok gyűltek össze, akiket megtart magának a Szovjetunió. A másik végén az új világ fénylik.

Nekem minderről sejtelmem sincs. Megszáll az ördög, hogy az útnak ezen a pontján forduljak vissza. A jelzőcsík mögött marad Baba Sara, apám kicsiny mamája. Görcsösen áll ott, ujjaival egy csomag erős cigarettát szorongatva kaf-

tánja zsebében, amelyre buján pompázó rózsák vannak festve. A csípőig érő, még mindig sűrű copfját Sara a melle körül rendezte redőkbe. A másik kezével könyveit próbálja szétosztani ibolyakék szemgyűrűin, miközben mosolyog, mosolyog, mosolyog, és időnként nedves ujjaival vidáman integet felém.

Szeretném még utoljára átölelni. Baba Sara annyira hasonlít rám, hogy már hét éves koromban tudom, hogyan fogok hatvanöt évesen kinézni. Rövid időre a múlt megközelíti a jövőt, én mint az ő emléke, ő mint az én jövőképem egymás felé haladnak. Az idő surrog. Ha egymáshoz érünk, kioltják egymást, mint két egymás felé guruló hullám. Sok hangú nyüzszítés hangzik fel mindkét oldalon. Ha áttörök a sorompón, a hivatalnokok megfenyegetnek, hogy a mennyből vissza kell mennem a földre.

A rokonság nagy sivalkodása közben lefékezek, röviddel a forgó sorompó előtt.

Elfordulok Baba Sarától, és lassan megint megindulok a kijárat felé.

Nem nézek vissza.

Nem fogok többé visszanézni.

A repülőgépek felemelkedik. Hétéves múltam a felismerhetetlenségig összezugorodik mögöttem, mint mama maga horgolta kedvenc gyapjúruhája, amely véletlenül a főzőprogramba került. Ha szerencsés vagyok, a babáim mindkettőt hordhatják.

A pionírok palotájának elefántszerű betontorlasza. Szülőházam a Vasziljevskij-szigeten, amelynek hídjait éjjel fölemelik az áthaladó nagy hajók számára, hogy fémfogai a kora reggeli órákban újra egymásba harapjanak, őskori dinoszaurusztörkök a fehér éjszakák örökösen rózsaszínű ege előtt. Zavarba ejtően kiterjedt rokonság. Az állami himnusz az óvodában. „Lenin hazatér”-t játsunk és papírmasé virágokat osztogatunk. A fekete-barna iskolai egyenruha, amelynek a burzsoá nevelőnő-kosztümhöz való hasonlósága csak hosszú idő múltán tudatosodik bennem Bécsben. Az októberi gyerek jelvénye még ki van tűzve a pulóveremre. A piros csokrok a díszszemlékre és az üresen tátongó üzletek, lakóközösségi lakásunk sokféle lakójával, Senya, első szerelmem, akinek orrát még nemrég féltékenységből úgy belevertem egy fába, hogy vérezni kezdett. A történetek, amelyekkel felnőttem, amelyek estéről estére a jövőbe kísérték:

A rézhegyek királynője, aki gyíkká tud átváltozni, és a jó embereket drágakövekkel ajándékozza meg gazdagon, miközben a rosszakat hegyeinek kőtömbjeivel összemorzsolja. Zöld szeme van és titokzatos. A Baba Jaga, aki tyúklábakon álló házikójával átvonul a mocsarakon. Hol segít az embereken, akik felkeresik, mert nem marad más választásuk, hol megeszi őket, mikor milyen a kedve. A hasábféj, aki mások gondolataival és érzéseivel táplálkozik, részvétlen vámpír, figyelmes, láthatatlan, fenyegető, de van benne valami kellemetlenül személyes, privát szörnyeteg, az én családomra van ráállítva, méretre szabottan.

Ljuba néném azt meséli a gyerekeinek, hogy a ház pincéjében van egy nagy palack, és abban a pokol kuttyája. Unokanővérem így a pincelejárót is kerüli, mert attól fél, hogy lépteinek zaja felébresztheti a szörnyet. A pincében azonban csak több rakodólappal való, házi főzésű szeszt tárolnak, régi újságok alá rejtve. Ez a pokol kuttyája – nagyon is készen arra, hogy kitörjön az üvegekből – csaknem minden lakóközösségi lakásban megtalálható. Ápolják és gondozzák.

Barát és ellenség – minden szétporlik a turbinák morajában, amely lassan álomba ringat. Meg vagyok győződve róla, hogy az utazás célja az, amit a szülők közöltek: Litvániába megyünk szabadságra. A könnyhullató repülőtéri búcsú ezért kicsit túlzottnak tűnik. A repülőgépen van egy velem egykorú lány. Vad veszekedésbe keveredek vele, mert hazudni merészel a képembe. – Nem Bécsbe repülünk! – mondom neki.

Nem nekem lett igazam.

A repülőgépen osztogatott Mozart-kügelek aranypapírja túlságosan szép, hogy tönkretegyem. A tökéletes forma elolvad a kezemben, miközben csodálom. Később makacsul keresni fogom az otthonomat, mint egy ostoba kutya, amelyet kilométerekre elszállítanak, és ő állhatatosan rossz irányba akar viszaszaladni.

Gyakorlatozásul a szüleim már hetekkel az elutazás előtt az orromnál fogva vezetnek. Miközben tornyosulni kezdenek körülöttem a kartondobozok, a lakás átépítéséről van szó. Úgy mászkálok az árnyékukban, mint Bábel tornyának tövében. Máig nyugtalanná tesz a ki nem pakolt kartondobozok látványa, mint ha valami alattomos ígélet lappangana bennük. Minden költözéskor gyűlölettel beláthatatlan sarkokba halmozom fel őket.

A hazugságnak egyszerű, jószándékú oka van. Félrevezető manőver a kevésbé megbízható ismerősök számára és nekem, a gyerekeknek, a kiszámíthatatlan tényezőnek, aki gyanútlanágában már okozott bajokat: Ada nagymamám, aki néhány nyugati cserediákot tanít, kedvenc növendéke néha meglátogatja otthon. Egy ilyen alkalommal leesik nekem egy valódi prémből készült játék made in USA. Én, a Judás még a következő órában megszegem az ígéretemet, hogy tartom a szám. Lenyűgözve az agresszív kapitalizmusnak ettől az ajándékától, elhencegek vele az összegyűlt hálás közönségnek.

A következmény: hetekig tartó rémület a családban. A külföldiekkel fenn tartott kockázatos kapcsolatok hamar felkeltik a kollaboráció gyanúját. Ilyen széljegyzettel a kiutazási engedély megszerzésének esélyei szinte a nullára csökkennek. Lakásunk, amely egy tartalékos, a nyugdíj sokkjától sújtott kémelhárító ezredessel van ellátva, ráadásul termékeny talaj a hivataloknak szóló legabszurdabb jelentések számára. A munkának ez a hőse bénító értelmetlenségtől kínozva gubbaszt órákon át az egyetlen lakóközösségi telefon előtt, és gyorsírással rögzíti az összes beszélgetést, amely szenttelenül folyik az orra előtt, egy külön erre a célra felfektetett dossziéba. Ül ott a félhomályban, és a haza iránti erkölcsi elkötelezettséget izzad minden csillogó pórusából.

Lakóközösségünk nemcsak örülteknek, alkoholistáknak és derék embereknek ad szállást, akik köréből barátóm, Lenka és én is származom, hanem egy öregedő titkos prostituáltnak, Muszja néninek is, aki hivatalosan az egyetemi aktmodellek koordinációjának tisztjét látja el. Az a szobácska az övé, amely a mi családuknak két szobája mellett található. Gyermeektelen és magányos lévén szükségleteit úgy csilapítja, hogy újra meg újra meghív bennünket, gyermekeket, és nyalánkságokat oszt szét közöttünk, mint aki megszokta, hogy látogatóinak megédesíti az életét. Birodalmába mindig a Jancsi és Juliska halvány sejtelmével lépünk be. Érezzük, hogy kivételes helyet foglal el a társadalmi rangsorban. Épphogy csak megtűrik

még, pedig igazán barátságosan viselkedik. Sok más lakótársról ezt nem lehet elmondani.

Az utolsó folyosói szobában lakó mániás depressziós nő időnként ordítva kidobálja az ablakon az összes ingóságát az utcára, másnap pedig sztoikus nyugalommal cipel fel közösen mindenki mindent. A konyha melletti kamrában az alkoholista nő néha elveri a fiát, mire legközelebb, a rangsor szerint, a férje veri el őt, hogy újra észhez térítse. És gyakran azért is, mert üres az utolsó borosüveg. Az örményünk takarítószerház nagyságú helyiségében vad szesztivornyákra kerül sor, amelyekre az alkoholista nőt, a fülsértő orgánuma miatt, nem hívják meg. Ezért a közös konyhában gyakran szidalmaznak betelepülőket. Mi, öt lakóközösségi gyerek messzire esünk a fától, és forrón szeretjük az örményt, nem annyira ingatag járásáért és ingatag hangulataiért, és azért sem, mert a folyosóra felfelé jövet már messziről fel lehet ismerni a szagáról. Játékgárban dolgozik. Minden botrányos ivászatot nekünk, gyerekeknek szóló bűnbánó ajándéközön kísér a következő napokban. Akik figyelmesebbek közülünk, gyakran kinn lebzselnek a bejárat környékén, hogy rögtön az ajtóban elcsúszják az örményt és ellenőrizték, vodkásüvegekkel van-e megpakolva. Így az ajándékozás időpontját jobban meg lehet előre állapítani. A tiltott helyről szólni sem érdemes, arról a három szobáról, amelyet nyugdíjas besúgónk, szép kövér feleségével, szovjet luxusban lakik, és amelyet mindenki más ritka egyetértésben és nagy ívben elkerül.

Muszja néni szobácskája viszont mámorító nippbarlang, amely mennyezetig teli van tömve a néni lovagjaitól származó ajándékokkal, és olyan kispolgári lakályosságot áraszt, amely idegen tőlünk. Szézám tárulj, amelynek ajtaja mögött ismeretlen tartalmú, pasztellszínű műanyag tálkák feltehetően bonbonnal töltött kristályszelencék állnak.

Akrilselyem díszpárnák a telt, puha pehelypaplanos, mennyezetes ágyon. Horgolt rongyok minden elképzelhető sarokban, számtalan porcelánfigura, valódi, selymes prémszőnyeg, amelyre különösen büszke, és nekünk soha nem szabad rálépniük.

Egy végzetes napon ránk tör az anarchia. Hideg eső ütött rajtunk, a túléléssel elfoglalt felnőttek pedig magunkra hagytak bennünket, úgyhogy észrevétlenül megrohmoztuk Muszja néni birodalmát, amelynek zárjával, az izgalomtól izzadva, több mint egy órán át bajlódunk.

Az ajtó dacos kattánásával megadja magát nekünk a szoba, és mi, ámulva saját merészségünkön, borzongva belépünk.

Mindaz, amit eddig csak áhítatosan, a mindent-a-szemnek-semmit-a-kéznek jegyében bámulhattunk meg, most a miénk! A kezdeti tétovázás után hamarosan kitör rajtunk az örjögés. Szelencéket, ládikókat, pralinés dobozokat nyitunk ki, aztán mikor nemsokára jóllaktunk, tartalmukat szétszórjuk az ágyon és a padlón. Csibesárga cukorkagolyók gurulnak fodros terítőkön. Orgonaszínű polyamid fehérneműt halmozunk fel a padlón. Leverünk egy pásztorlánykát pásztorostul, és a törmelékhalom az ágy alá rugdossuk.

A porcelántöréssel megnyílnak a pokol kapui:

Amit az előbb még megcsodáltunk, most meg akarjuk semmisíteni.

Ordítózva és minden elővigyázatosságot sutba dobva hentergünk az ágyon, úgy szétdobáljuk a párnákat, hogy csak úgy kavarnak a tollpihék, a recsegő matracon felszökdelünk a műanyag csillárig.

Leülök a szent és sérthetetlen szőnyegre, Lenka megfogja az egyik sarkát, és vonszolatom velem magam a parkettán, miközben megforgatjuk a szobanövényeket. Zihálunk a boldogságtól, amikor hancúrozásunk közepette meglep bennünket Muszja néni, akit eksztázisunkban nem hallottunk közeledni. Lassan leengedi a piros kockás műanyag táskát.

Valami megzörren benne.

Csak néz.

A narancsszínű fürtöcskék úgy reszketnek arca körül, mint a macska bajszának szőrszájai, aztán úgy felvisít, hogy megdermed csontjainkban a velő.

Tagadni fölösleges. Az orkán szemében ülünk.

Csúszkálva és sivalkodva menekülünk ki mellette a folyosóra. Lenka fürgén befordul a sarkon és eltűnik.

Én hangtalanul beosonok a szobánkba.

Muszja remélhetőleg azzal van elfoglalva, hogy felbecsülje kártevésünk mértékét, és nem lát engem.

Kinyitom főszobánk ajtaját, és átsurranok. Már hallom mögöttem sarkai kopogását.

Négykézláb, hátramenetben eltűnök nagymamám hatalmas íróasztala mögött, amely két faragott, sötétre pácolt, fiókos toronyból áll, amelyek akkorák, mint az elefántlábak, és egy filcbevonatú súlyos falap helyezkedik el rajtuk. Azon egy állólámpa, amelynek lefelé irányuló ezüsttölcseré fényfoltot fest a padlóra és a könyvhegyekre. Szerencsére ez az egyetlen világítás.

A jobb oldali elefántláb árnyékában, a sarokban kuporgok, és hallom, ahogy Muszja kopogás nélkül feltépi a bejárati ajtót és betipeg, látom a ferde, vékony lábcskáját a letaposott magas sarkú cipőben, két méterre tőlem, és visszafojtom a lélegzetemet.

– Hol a Miska? Hol ez a kis dög? – ordítja.

Süvítő hangja odacsal más lábakat is. Apám kordbársony nadrágos lábszára óvatosan ide-oda járkál, mindig egy méternyire a Muszjáétól, nemsokára társul melléje mamám ibolyaszín harisnyás vádlija és nagymamám, a művészettörténész enyhén ferde állású lába, amelyen a kommunizmusnak köszönhetően ugyanolyan cipő van, mint Muszja nénin. Izgalom lesz úrrá rajtuk, hol párosával, hol külön-külön táncolnak, a mozdulataik keltette árnyékok villódzva mozognak a mennyezeten.

Úgy érzem magam, mint Anti-Orpheus az alvilágban.

Nem szabad megfordulnom és nevükön szólítanom őket, ha épségben, és főleg egyedül akarok kijutni innen.

A panaszos tangó áthelyeződik a másik szobába. Engem keresnek! Ez az egyetlen lehetőségem a menekülésre, megragadom.

Újra a folyosón, kis ideig tanácstalan vagyok: most hová? Nem zárkozhatom be a klozettbe, mert csak kettő van belőle harminc ember számára, kollektíve ágyonütnek, ha túl hosszú ideig foglalom el az egyiket.

Fürdőszobánk is csak egy van.

De ott valószínűleg úgyis kefél az a házaspár, amelyik a nagyszülőkkel egy szobában lakik.

Torkomban dobogó szívvel közeledem a kétes reménységhez: az egyetlen biztosnak látszó hely, ahová garantáltan nem fog követni senki, a besúgó lakása.

Az ártatlan gyermek biztonságos érzésével, bejelentkezés nélkül lépek be az oroszlan barlangjába, és lám, barátságosan fogadnak. Ilyen alkalom ritkán adódik számára. Önként jön valaki, ráadásul kétes zsidó pártonkívüliek gyanús gyermeke. Édes teával és állott keksszel kínálnak, kegyesen rám mosolyognak, gyakorlatlan kihallgatnak, csak nyugodtan, egyre csak nyugodtan.

Vajon a külföldi látogatónk visszajön-e még? Mikor?

Amerikai, ugye?

Nem tudom. Nem tudom, hol áll a fejem.

Homályosan érzek ugyan leheletnyi kis veszélyt, de nem tudok semmiben megkapaszkodni. A fenyegető verés kilátása túlsúlyban van. Beszámolok jövőtelem okáról. Szégyenemben mindenestre kicsit elidegenítve. Kínomban Muszja nénit azzal vádoló, hogy bezárt. Dühömben dúltam fel a szobáját!

Igazán? Milyen érdekes.

Van pénze a néninek? Hogy néz ki a szobája?

Rossz a kérdés.

Inkább nem elgondolkodni rajta mélyen, hogy néz ki most a szobája.

Kétségbeesetten hallgatók bele a téamba.

A besúgó apró, nem ostoba tekintetű disznószemecskéje tükröződve úszik benne. Fölém hajolva áll mellettem, és hájas karját a székem támlájára helyezi. Elvágja az utamat a folyosóra vezető kijárat felé.

Le nem venné szemét az arcomról. Behúdom a fejemet, mint a teknősbéka, és nagy öröm fog el, amikor meghallom az ajtón apám, a legbátrabb családtag kopogását.

A viselkedésem okozta felháborodás fokozott tettvággyal ruházza fel. Ő is barátságosan mosolyog, és galléromnál fogva kirángat börtönömből. Megkönnyebbülten csüngök szorításában, és a bársonyos ezredesi senkiföldjén való lebegést örömmel cserélem fel az útközben ígérkező jelenettel: a hetvenes évek Oroszországa nagyra tartja a fekete pedagógiát.

A kormányzat belpolitikája is sokra tartja a fekete pedagógiát. Naivul, lobogó sörénnyel és trapéznadrágban bukdácsol a programadó nevéen „Nonkonformisták”-nak nevezett művészcsoport egy izgalmas minilázadásból a durvább nehézségek közé. A kiválótól a feledhetőig terjedő művek széles palettájának egy közös nevezője van: a szocialista realizmus minden sajátosságának teljes elvetése. Az első csoportos kiállítás egyedülálló rendezvénynek számít Leningrádban, amely programozott katasztrófába torkollik.

A művészeti közönség, amely megunt a telivér parasztasszonyokat és a zászlót lengető hősokeket, már a megnyitó kezdete előtt előzőnli a kiállítást. Szenzációra éhesen. A tétovázó városi vezetés által erkölcsösöznek kivezényelt egy szál rendőr nem bír a nézők áttekinthetetlen tömegével. A tolongás és forrongás közepette

elveszti az állami apparátus képviselőjének egykedvűségét, és keményen beavatkozik: kétségbeesett sípjelétől riadóztatva hamarosan egész milicista osztag lép színre, amelynek szét kell választania a kíváncsiskodókat és a művészeket. Meg kell előzni, hogy a szokásos gyanús személyek megmérgezzék a néptestet. Ezek világnézete, mint ismeretes, fertőző, mint a kanyaró. Karanténba zárásukat épphogy csak sikerül úgy elérni, hogy a nézőket a terem egyik felébe terelik, amely egy kis kovácsoltvas kerítéssel és egy méter magas fallal van elválasztva. A milicisták izzadnak, kiabálnak, sípolnak, és kis híján akaratlanul is tömegpánikot váltanak ki. Az ártalmatlanul a belső berendezés épségére irányuló rendreutasításuk így hangzik: „Nézők a korlát mögé, művészek a falhoz!”

Nem sokkal később betiltják az egyesületet. Felháborodva és izgatottan gyűlnék össze ezután a művészek titokban a műtermeikben, amelyek nem állami lakóközösségek, és ezért megvan az az előnyük, hogy tagjaikat maguk választathatják ki. A műtérme egyikébe, egy boltozatos pincébe, amelyben pára és füst keveredik, gyakran engem is elvisznek.

A mennyezet sötétjéből régi kocsikerék bontakozik ki, rajta csöpögő viaszgyertyák. A keréken különféle vastagságú és hosszúságú, lerágott csontok csüngenek, masnikkal a fához erősítve.

Bizalmatlanul sandítok újra meg újra fölfelé, hogy a csontokat a könyökhozszomhoz mérjem.

Végtére is apám halálkomoly ábrázattal azt közölte velem, hogy egy emberevőt fogunk meglátogatni. Reménykedő kérdésemre, hogy más gyerekek is lesznek-e ott, sokatmondóan hallgat.

A műterem tulajdonosa egy kövér, szakállas férfi, zsémbes és goromba. Mennydörgő morajlással nevet, az egész szoba zeng belé, és a nyitott kandallóban megsütött saslikrudakat szervíroz, zsírjuk szisszenve csöppen a lángok közé. Megjelenése ellensúlyozásául modoros mese-illusztrációkat állít elő, csupa pasztellszínű tájképpel. Egy pillanatra sem bízom meg az édeskés képeiben. Folyton viccelődik és hahotázik. Nyitott minden vendége és minden művészetbarát előtt. Közbenjárására apám kap egy saját aktmodellt. Később kiderül, hogy jelentett róla a hatóságoknak. Pillanatnyilag azonban ez a műterem egyike annak a kevés helynek, amelyet a csoport tagjai gyakran felkeresnek. Munkáik között egyaránt található absztrakt és abszurd, giccses és unalmas.

A Beatlest hallgatják, amerikai adókat próbálnak fogni. A nők olyan feketére festik a szemüket, mint a szakadék. Szamizdatban előállított, tiltott irodalmat terjesztenek. A szamizdat a titkos ellenállás kommunista változata. Hosszú éjjeleken át ülnek a szabad szellemek az írógépüknél, és oldalszám gépelnek szövegeket, amelyeket így terjesztenek. A tiltott könyveket körülményesen átcsempézik a határon. Forradalmárok és papok. Így történhet meg, hogy a Biblia pornográf beatnikponyva társaságába kerül. Apám természetesen mindkettőt rég beszerezte, és anyja nagy aggodalmára, aki sejti, hogy fia így rúg ki a hámból, otthon őrzi őket.

Még szerencse, hogy apa szexepiljének aktmodellje sem tud ellenállni, aki fő hivatását tekintve besúgó. Minden professzionalizmusról megfedkezve belehabarodik, és a testi vetkezést a verbálissal folytatja.

Baba Sara, apa anyja már régóta célba vette a lányt. Szokása lett, hogy legidősebb fiát meglepetésszerűen felkereste a műtermében, hol azért, hogy ételt vigyen neki, hol azért, hogy egy halaszthatatlan kötelezettségére – például a kilazult folyosói izzók becsavarozására – szólítsa fel. Vagy csak azért, hogy emlékeztesse felesége előnyeire. Az egyik ilyen vizitje alkalmával a meztelen lányt azon kapja, hogy az a fia papírjai közt turkál, miközben magának a művésznek semmi nyoma. A szépség épp azon van, hogy jegyzetfüzetkét szorgalmasan megtöltse, amikor a váratlan látogató betoppan. Felháborodva csapja oda az asztal lapjához a leveses fazekat. Ő már rég tud mindent, amikor figyelmeztetéseit apám még mindig mint prüdériát ereszti el a füle mellett.

Sejti, hogy kedvenc fia már nem sokáig fog vele maradni. Összeszorítja a fogát, és elhatározza, hogy bátor lesz, és hagyja elvonulni. Egyiküknek sincsenek tapasztalatai az örökre szóló elválással. Fogalma sincs róla, mire vállalkozik.

Soha nem fogja viszontlátni fiát.

Levnek ez a találkozása a titkos rendőrséggel egyébként nem az első, és feltehetőleg nem is az utolsó lesz. Az effajta találkozások gyakoriságának nincs köze személye fontosságához sem. Élete folyamán ez valószínűleg a Szovjetunió minden polgárával megtörténik néhányszor, nagyjából annyiszor, mint ahányszor az átlageurópai bizonyos nyugati statisztikák szerint azt az esélyt kapja meg, hogy megbetegedjen depresszióban. Az ember alkalmazkodik ahhoz, ami elkerülhetetlen, és abban reménykedik, hogy lehetőleg ártalmatlan, sőt esetleg hasznos és serény ember benyomását hagyja hátra. Isten őrizz, csak nem jó emberét. Ha például vállalta azt a kockázatot, hogy kérvényt nyújtott be az ország elhagyására, ettől fogva jobban teszi, ha halkabb, mint egy egerke, és még kevésbé feltűnő, mint egy hüllőkupac az ágy alatt. A rendszer ne kapjon többé semmilyen alkalmat, hogy hasznot hozóan vethesse be az embert, még rövid távon se. Még valamilyen projekthez kötődően sem. Ha ezeknek a projekteknek van valami közük a KGB-hez, ha csupán annyi is, hogy egy támaszpont végéit kell felújítani, akkor ez minden bizonnyal elegendő ahhoz, hogy az illető vízumkérvényét elutasítsák. Azok az emberek, akik „a Szovjetunióra vonatkozó releváns ismeretek” birtokában vannak, életre szólóan ki vannak zárva az emigrációból.

Amikor apám még nem kizárólag a festészetnek kötelezte el magát, hanem a belsőépítészet és a festőállványa között ingázott, egy napon az építészeti központ irodájában újabb találkozásra kerül sor a titkosszolgálattal. Egy szürke öltönyös, hórihorgas úr lép itt a színre, mellkasán a decens színekben játszó rangjelzések és rendjelek két tekintélyes sort képeznek. Az úr meghatározatlan korú, arca simára borotvált és ápolt, sűrű, ősz haja előírásosan van megnyírva, tekintete figyelmes. Ezzel a tekintettel megröngtenezzi az összes munkatársat, akik lélegzetvisszafojtva állnak munkaasztaluk előtt, és azon töprengenek, hogy ez a látogatás különleges szerencsét hoz-e, vagy inkább nagy bosszúságot.

Az úr, akinek nem kell bemutatkoznia, élvezettel belélegzi a nyugtalanságot, amely a levegőben úszik, és laza körsétára indul, időről időre megáll, hogy bele nézzen az építészek munkamappáiba, jelentőségteljesen megköszörüli a torkát, kiválogat néhány mappát, felhalmozza őket maga előtt az irodavezető asztalán,

és kezdi még egyszer átnézni őket. Az egyik kolléganő nem bírja ki a feszült csendet és felzokog. Decensen kivezeti egy kolléga.

Apám nem mozdult el a helyéről. Figyeli, amint mappája már elismerő pillantásban részesül, és aztán a kiválasztottak halmazára vándorol. Most már csak kétszer kettőig kell számolnia. A vízumára gondol, amelyért három hét múlva kellene elmennie. A már felmondott lakásra. Az ápolt úr meghatott mosolyára, aki egyértelműen egy megbízást készül kiadni, és azt nagy megtiszteltetésnek is tekinti, olyan megtiszteltetésnek, amelyet csak az állam megátalkodott ellensége utasítana vissza.

Nem ér rá gondolkodni. Már csak néhány pillanat van hátra, míg a látogató kinyitja a száját és kimondja a neveket. Hirtelen, gondolkodás nélkül, előreront. Valaki felkiált. Valószínűleg az érzékeny kolléganő. Ezúttal nem akad senki, aki kikísérné. Rettentő dolog történik.

Az összegyűlt személyzet azt látja, hogy a népszerű kolléga, Lev egyre gyorsulva, az ősz hajú úr elé érkezik, és karját meglendíti. A hivatalnok arca eltorzul hirtelen riadalmában, hátrál egy lépésnyit, csak egy kis lépésnyit, mielőtt vonásai újra kisimulnak. Ebben a világban ő az oroszlan, nem a bárány.

Lev kihasználja a lendületet, amely olyan nyaktörően közel vitte az ellenfélhez, és a közönség felnyögése közepette teljes erejével belebök mutatóujjával a látogató hasába. A helyzet merőben bábszínházi jelleget ölt, a látogató, mint egy lassított felvételen, hátrébb tántorodik, és a hasát fogja, miközben a nevető Lev, mint egy győzelemittas gladiátor, jelenti:

Mondhatom, nekem tetszik ez a papika! De tényleg – nekem tetszik!

A meghökkent kollégák kínlódnak, hogy se nevetniük, se sírniuk ne kelljen. Igyekeznek a lehető legközönyösebben maguk elé meredni.

Apám mély lélegzetet vesz.

Mielőtt kiengedi a levegőt, a látogató visszarakja a mappákat a halomba, és elrendezi öltönyét. Arca ismét üres és nyugodt, kifejezéstelen és koncentrált. Egy kiszámíthatatlan örültet nem alkalmazhat a titkosszolgálat.

– Nos, kérem – mondja.

– Nos, kérem. Úgy látom, hogy ennek a vállalatnak nincs megfelelő jelöltje.

– Azzal megfordul, és távozik, úgy, hogy még az ajtót sem csukja be maga után udvariasan.

Apám kirohan a klozetre, és ott összecsuclik.

Miközben szétesik a család, bejelentkeznek újra a rokonok. Nemrég hullott le a vasfüggöny. A kivándorlók még nem tudják, hogy az Salome fátylához hasonlít. A keletkezett nyíláson Nyugatra szivárognak az emberek, éhesen, szorongva, reménykedve.

Akik klánként együtt maradtak, szánják azokat, akik sokat vesztek. Akik már régóta Európában élnek, sajnálják azokat, akik most Izraelbe költöznek, úgy, ahogy korábban a későn jövőket sajnálták, akik Amerikába mentek és hátat fordí-

tottak az öreg kontinensnek. Buktatók bőven vannak itt is, ott is. Az új amerikaiak sajnálnák azokat, akik soha nem léptek a korlátlan lehetőségek földjére, akik nem mertek megmérkőzni az american way of life-fal. Akik Izraelben élnek, megvetik azokat, akik gyáván nem mertek igazi hazájuk földjére lépni.

Senki nem érti közülük azokat, akik Oroszországban maradtak. Megmosolyogják őket, mint egy öreg láncos kutyát, akit levágtak a láncáról, de ő mégis a kutyaóljában keres menedéket.

Az emigránsok első hullámától eltérően a következő generáció kicsit több információval rendelkezik. Híresztelések forognak közszájon, mítoszok és sikertörténetek születnek. A jól képzetteknek valóban vannak esélyeik. A magasan kvalifikáltak áradatával Salomon bácsi, a törött orrú vízvezetékyszerelő is kicsám-pázik családjával a következő évben Tel-Avivba. Ljuba és lányai Jeruzsálemben telepednek le. A szokatlan hőségben olyan méretűre redukálódnak, amely már erősen hasonlít az enyémeire. Fényképeket kapok, amelyek a strandon, merész bikiniben dokumentálják őket, más képeken hármásban egzotikus gyümölcsöket fogyasztanak új ruhákban, a büszkeségtől sugározva. Nathanael az egyetlen, aki marad, elhódította bátyja birodalmát, és nem készül megkérdőjelezni.

De még mielőtt ez megtörténik, az elsőgenerációs kivándorlók a régi szülőhaza felé kacsingatnak. Sietnek, abban a régi állapotában akarnak még mindent megtalálni, amelyben elhagyták az országot, utol akarják élni a múltat, és érvényesíteni előnyüket.

Érzem, hogy erre az útra el kell menni, pedig mélységesen irtózom tőle. Valami úgy ítéli meg bennem, hogy itt az ideje apám sírját felkeresnem.

Végigjárni a temető romos zsidó részét. Letelepédnem a sírkőre, és elgondolkodva nézmem rajta a feliratot, úgy, ahogy a szappanoperákban láttam. Talán tragikus arccal egy csokor virágot és forró könnyeket hátrahagynom, és egy elegáns kísérőtől támogatva, bizonytalan léptekkel eltávoznom. Ha lehet, napernyő és fátyol alatt, hogy óvjam hibátlanul halovány bőrömet. Sejttem, hogy másképpen fog ez lejátszódni. Mindegy. Meg kell lennie, neki fogok vágni. Most, amikor végre találtam egy lakást, ahová hamarosan be fogok költözni, remélhetőleg sikerül megfékezmem tükörmániámat, ha áthaladok gyermekkorom nagy tükrén.

Feszengő érzéssel szállok be a folyosónyi műanyag tömlőn át az óriási jumbo méhébe. Komoran borús a táj, amely a kis kerek ablakokon át a szürkületben kivehető.

Bécs széthullik mögöttem, még mielőtt felemelkednénk.

Nyugodt réműlettel bepréselem magam az alagút-perspektívába, helyet foglalok az ülésen, amelyen a következő három órát veritékezve fogom eltölteni. Különös, az óriási gépen rajtam kívül csak négy utas van még. Néhány sorral távolabb ülnek, és bizalmatlanul méregetnek.

Feszés, merev apparatcsikok szürke, merev öltönyben. Szabványosított tekintet, szabványosított ábrázat. Az aktatáskájuk, mint a fegyverük, mellettük. Fehér, merev gallérok, kibuggyanó tokák, intelligens disznószemecskék. Pillantásuk

végigsiklik a hajamon, a zöld arcomon, a fekete ruhámon. A vidám kis csengettyűkön, amelyeket a copfjaimba fontam, hogy el ne vesszek.

A lerágott körmökön, az indiai gyűrűkön, az óriási fejhallgatón, amelyek védelmet nyújtanak számomra. Nem találnak fogást rajtam.

A régi Aeroflot gépekkel ekkor már csak régi szovjet hivatalnokok repülnek, akiknek szabad Nyugaton dolgozniuk. Külsőm nem fedi képüket azokról a bécsi üzletemberekről, akik az első bátortalan nyitás után szórványosan felkeresik a Szovjetuniót. Rajtunk kívül már nem száll föl senki. Fél óra múlva kigördül a gép.

Az utastér kafei ürességében úgy jelenik meg a két stewardess, ahogy én vagyok beleveszve a félhomályba. Érzem testemen a növekvő sebesség nyomását: mintha át akarna passzírozni az ülésen. A kerekek egy rántással elválnak a földtől. Behunyom a szememet, és csak hosszú idő múlva nyitom ki, amikor az éjszaka már szorosan körülzár bennünket.

A légikísérő kisasszony műanyag tálcát tesz le elé, amelyen egy színtelen csirkecsont található, szőlővel körítve, és egy szelet kenyér. Elkínzott pillantást vetek rá, felismerem a menüt, amelyet már tizenhárom éve is felszolgáltak a bécsi repülőúton, öklendezés fog el az étkezés gondolatára. A tálca ferde helyzetbe kerül, kicsúszik a kezem közül, a tyúk az ölemben landol. Mielőtt elájulok, megkapaszkodom benne.

Egy kis régies flaskát látok, amelyet a tanácstalan stewardess az orrom elé tart, miközben ijedten felszólít, hogy szippantsak mélyet belőle. Ki akarok szállni. Azonnal.

Mikor egy órával később orosz földre lépek, csak az érkezési csarnokban tűnik fel, hogy a csirkecsont még mindig a kezemben tartom. A hivatalnokokat úgy letaglózza a megjelenésem, hogy ez a részlet már nem is lepi meg őket. Undorodva turkálnak indiai hátizsákomban. Büszkén felmutatom a személyazonosságomat. Az útlevelemben a punk-virágkoromból való fénykép: ezüst csirkecsont a fülemben. A hajam és szemgyűrűm királykék, poloskás süvegem úgyszintén. A házinyulam is rajta van a fotón: feje, az enyémhez simulva, pontosan beleillik állam és nyakam hajlatába. Az orosz vámhivatalnok, baksis reményében, követeli, hogy mutassam fel az állatot. Vége a vidámságnak. Borzadva emlékszem ostoba ábrázatomra, a sírógörcsre, a neszesszeremben való idióta turkálásra, míg végül is használt rúzsommal sikerül befognom a száját. Könnyeim, és főleg az üres táskám meggyőzik.

Pecsétet vernek az útlevelemben, közvetlenül az NDK, az USA és Izrael pecsétjei mellé. Nemzetközi tenyészdisznó vagyok, jó papírokkal. Élő szállítmány. A csattanás kiszakít révületemből. Mentésitem a környezetet a csirkecsonttól, de hiába keresek kólát, az új haza üdvözetét.

Nem tudom, hol vagyok. Összecsapom a koszlott útleveletemet, bedobom a hátizsákomba, az érkezési oldal várótermébe nyíló tejüveg ajtó felé imbolygok. Hegyes csatos csizmám orrát fixírozom. Rokonaim, remélhetőleg, ijesztőnek

találnak, hogy úgy érzem, érdeemes volt ideutaznom. Heteket töltöttem merész kombinációk összeállításával.

A tejüveg ajtó félresiklik, meglátok egy kövérkés, szemüveges, idősebb nőt, aki várakozva dől előre. Rajtam kívül nincs senki, aki elé kijöhetett volna. Tétovázva indulok meg feléje. Ő volna az én csinos Alla nénim? A miniszoknyás, vidám, vörös hajú nő, aki meséket olvasott fel nekem? Arca örömet sugároz. Nevemen szólít. Miska. Megérkeztem.

Mikor elhagyjuk az épületet, hogy a buszmegállóba menjünk, úgy érzem, hogy egész elviselhetetlen súlyával cuppogva tapad a föld a cipőtálpamhoz. Leküzdöm a pánikot, és erőlködve föltépem a lábam, hogy elszakítsam magam Oroszország-Anyácskától.

A Szentpétervár felé haladó járművön vigyázzállásban szorongunk a népes utazóközönségben. Zsúfolásig teli a busz, hátsó fele szikrákat szórva súrlódik minduntalan az aszfalthoz. A szülővárosomba való belépést elhomályosítja egy öregasszony ritmikus rikácsolása a hátunk mögött. Csak mikor kivergődünk az utcára, tűnik fel nekem, hogy nemcsak úgy találomra szitkozódik, hanem engem vett célba. Pár lépés után, a dagadó szóáradat közepette, ellenségesen és váratlanul jól belém is csípett. Tátva marad a szám. Felháborodásában magánkívül rám ordít, hogy azonnal hagyjam el a várost. Az olyanok, mint én, Oroszországnak nem kellene. Gyalázat! Nénikém nyugodt-agresszívan reagál. Hozzá hasonlóan nagy svádával elhessegeti, és remekül szórakozik rajta.

Levonszol a metróba. A mély mozgólépcsőt használjuk, amelyet pompázatos csillárok szegélyeznek. Fényük egyhangúan fakó hajzatokra, ruhákra és arcokra hullik. A falakat márvány burkolja. Az emberek megfordulnak utánam, van, aki rám nevet, van, aki kinevet. Valaki a remény kék madaraként üdvözöl. Úgy döntök, hogy a gyűrött sapkát gyorsan előveszem a hátizsákból. A nagynéni el van ragadtatva. Van beszédtemája a következő hetekre.

Mihelyt a földalattin ülünk, előkotor egy műanyag zacskót, és a kezembe nyomja. Kinyitom, és furcsa, fekete torzsákat pillantok meg, repedéseikből tésztás maszsa türemkedik elő. Banán? Igen. Háromhetes banánok. Nekem kutatta fel, és megőrizte érkezésemig, anélkül, hogy egy darabkát juttatott volna belőle magának.

Bűnösnek érzem magam, bűnösnek, amiért nekem a bőség kell, míg ő oly magától értetődően meg akarja osztani azt a keveset, amije maradt. Bűnösnek, amiért én ezt az országot, amely minden félelmem ellenére különös bizsergést is kelt bennem, bármikor elhagyhatom. Legyűrök egy fél antik banánt.

Hallgatunk a végállomásig, elhaladunk a valaha pazar, mára azonban lezüllött Téli Palota mellett, amely még mindig tiszteletet parancsol, már csak nagy méreteivel, hatalmas, kovácsoltvas lámpásaival is. Az óriási bejárati kapukhoz vezető széles lépcsőkön urasági fogatok helyett kis gyalogosfigurák feszülnek neki esernyőjükkal a harapós szélnek.

Végig a zegzugos utcákon, amelyeket velencei hangulatú kanálisok és kőhidak kísérik, kis, kedélyes faburkolatú falatozóbódék mentén, némelyiknek teljesen

üres a pultja, mégis tolonganak benne a látogatók, mások kiadósan el vannak látva nyalánkságokkal, de egyetlen vendégük sincs.

Amikor célratörően megindulok az egyik bolt felé, nénikém nevetve visszahúz. Az csak az „egyenlőbb polgároké”. Nekünk nincs valutánk, speciális bonunk. Az a pártfejeseknek van fenntartva. A nyugati gyerek nagyszerű szórakozásnak ítélik.

Később, hogy a gyerekeknek vegyek valami ajándékot, keserves keresgélés közepette egy óriási Univermagban csatangolok. Ez egyfajta shoppingmall, a belváros történeti árkádsorai alatt, amelyek előtt régen, mikor kicsi voltam, egy óriási, kitömött medve állt. Ványa bácsi egyszer egy hónapban itt verte el a nyugdíját egy szeszes italokat árusító üzletben.

Szívesen vinnék a lányomnak valami ékszer, olyasfélét, amelyet nagyanyám hagyott rám. Hadd kapjon koronahercegnőm valami kis figyelmességet az elveszett királyságból. Az ékszerosztály csillogó üvegvitrinjeinek belseje hatásosan éjkék, süppedős bársonnyal van kibélelve, a termék tágasak és magasak, és kristálycsillárok világitják meg. Az elárusítónők ki vannak cicomázva és rosszkedvűek.

Várakozóan hajlok a széles pult fölé, és meglepve pattanok vissza: a bársonyos ágyazat teljesen üres.

A látvány megdöbbenő. Hitetlenkedve nézek az előkelő üzlet homlokzatán elhelyezett, aranyozott keretű órára. Délután fél négy van. Az elárusítónőhöz fordulok, aki érdeklődve figyeli mozdulataimat. Alighanem már mindent elrámolt, gondolom. Erre infernalis kacagásban tör ki, feltornyozott frizurája rengő hullámokat vet. Itt már régóta minden el van rámolva.

A Néva hűvös, széljárta, tengerszagú partján az Admiralitás épületének aranyló szára még mindig a borús égbe fúródik. A víz felszíne, amelyet a szél tajtékkoronás hullámokba tús, végtelenül nyúlik el az egyik parttól a másikig. Az ólomszürkén locsogó vízhez vezető lépcsőket zöld iszap borítja, amelyből bronzszínű madarak röppennek fel. A hátukon engedelmesen összecukott szárnyaikkal, fémszínűen ragyogó, kilátszó tépőfogaikkal bármire készek. Minden lépcsőfokon egy-egy, szemüket hipnotizálón kimeresztve, sakkban tartják egymást. Mint Szindbád, szívesen felkínálnám nekik lábikrám egy nagy darabját, ha azonnal hazarepítenék.

A zsúfolt forgalmú bulvárok szokatlanul szélesek, az óváros méretei oly hatalmasak, hogy mellette Bécs helyes kis modellvárosnak tűnik. Meglapulok az úri házak közt tátongó nagy távolságok láttán. A látvány torznak tűnik, mintha LSD-t vettem volna be. Egy rikító sárga trolibusz fordul be komótosan a sarkon, hosszú áramszedőit kecsesen felénk nyújtja.

Ljuba néni lakása, ahol aludni fogok, barna műanyag szimfónia. Ez az önmagát már messziről szokimondóan felfedő anyag illendőségből diófa erezzel van ellátva. Mimikri. Homokszínű, pattogó műanyag gyöngyökből font zsinórfüggöny himbálózik már a bejárati ajtón. Általában véve nagyon óvatosak minden természetes bevonattal. A színesre nyomott konyhai abrosz PVC-ből van, a lakószobai talán nem, viszont átlátszó, vastag polietilén réteg van ráfeszítve, akárcsak

a pamlagra. Biztos, ami biztos. A szag, amely megcsap, mint egy illetlen kutyát, orral előre a gyermekkoromba taszít.

Az előszoba majd szétreped, úgy teli van. Itt van mindenki, hogy engem üdvözljön. Kacagnak, szorongatnak, csókolgatnak, tegeznek, mintha évről évre jönnék-mennék itt, mintha ma ünnepelném a születésnapomat. A legtöbb arcot, amely fesztelen vidámsággal az enyémhez dörgölőzik, nem ismerem meg. Szakállas és borotvált, ráncos és sima, krémmel bekent és kifestett, szemüveges és szemüveg nélküli arcok. Nem mutatkoznak be, mert feltételezik, hogy mindannyiukat ismerem. Impregnálnak a szagukkal és történetükkel. Szédülök. Szégyellem magam az enyhe undortól, amely feltámad bennem.

Nem tudok bekapcsolódni a túláradásukba.

A szeretet a gyomron megy keresztül és a végbélen át búcsúzik el. A családi amőba szorosan körülölelt. Fényképeket lengetnek Sara nagymamámról, akire úgy hasonlítok, és e hasonlóság alapján feljogosítva érzik magukat, hogy igényt tartsanak rám mint maguk fajtájúra. Összevissza kiabálnak. Mint Baba Masa, mint Baba Jaga. Aztán meg a szememre vetik, hogy a lehetetlen frizurámmal meggyalázom Baba Sara emlékét.

A még mindig hájas unokatestvéreim, az ikerpár kényelmesen masszív horgonyként tartanak meg a többi rokon hullámzásában. Bekerítenek, kipiszkálnak a tömegeből. Lelépünk a szomszéd szobába, miközben Ljuba, Galja és a többi nő összevissza kiáltozva és hahotázva megterítik az óriási asztalt, amely lélegzetelállítóan rövid idő alatt megtelik, mint a mesében. Aztán ki-a-zsákból-botocskám módjára rávetik magukat a bőröndömre, és megbámulják a bécsi csodákat.

Nem jók rájuk a magammal hozott ruhák. Mióta vártam rá, hogy megfontoltan nagyvonalú módon kiterítsem előttük nyugati életemet! Hogy egyszer kiélvezhessem a biztos győzelem ízét. Vesztésem kifizetődött. Nem látszik ugyan hasadás rajtuk, rettentő világukat megtarthatták egyetlen otromba darabban, de én mégis megvetem őket. A bennem erjedő mérégért magamat is megvetem. Tömpe orruk van és hosszú sörényük. Sok színes gyűrű apró, négyzetes ujjakon, amelyekkel T-shirtjeimet fürgébben túrják fel, mint a vámosok. Szomorú, szép tehénszemük és sötét bajuszpihe az ajkuk fölött.

A gondoskodó háziasszonyok egész nap rám sütöttek. A konyhában olyan dolgok illata száll, amelyekre csak szavak nélkül emlékszem. Csodálat, öröm, részvét és sóvárgás keverékével bánnak velem. Salomon bácsi lánya pálcavékony és nagyon tekintélyes lenne, ha nem volna rajta az az erős szemüveg, amely vastkos keretű lencsék mögött tünteti el az arcát. Kontaktlencse nincs erre felé. A hölgy nagyon hiú. Bevallja, hogy gyakran lemond a látásjavítójáról. Akkor a tapintóérzékeléssel közlekedik. Józan árucseré-hangulat uralkodik köztünk. Soha egyetlen levélre se válaszoltam, amelyet nekem küldtek.

A lakószobában számtalan ajándékot készítettek elő számomra, ami még jobban erősíti a gyerekszületésnap benyomását. A férfiak borospalackokat nyitnak ki, egyébként pedig lazán pipázgatva és filozofálva üldögélnek a lakószobában.

Elkerülöm a köztük lévő színes, hímzett párnákkal borított pamlagot. Tudom, hogy apám azon lehelte ki a lelkét, fejével a legkövérebb nénikém ölében.

Viszockij szól, apám egy kedvenc dala.

Kicsit lassabban, ti lovak.

Gondolataikba merülve taktusra ringatóznak. A lányomra gondolok, aki Bécsben vár rám, kibillenek a zene ritmusából, és kiszolgálom magam a szeretettel megterített büféasztalról.

Az érkezésem utáni lakomáért drága árat fizetek. Nénikém, kérésemre, zsíros krémmel töltött cukrászsüteményt sütött, amelyet gyerekkoromban szerettem, és amely Bécsben ismeretlen. Zabálok, tömöm magamba, degeszre tömöm magam, míg mozdulni sem tudok. Az ünnepség végén lehanyagok a virágos pamlagra, és mély álomba zuhanok. Utcai ruhámban, kifestve töltöm az éjszakát apám halotti ágán, és reggel szűrő altesti fájásokkal ébredek. Hisztériás leszek tőle.

Ez a büntetésem minden bűnömért, meg fogok halni, itt és most. Lehunyt szemmel visszafektetem fejemet a pamlag támlájára, mintha közvetlenül alatta volna a guillotine kosara. Lemondásom öt percig tart. Akkor a lányomra kell gondolnom, bömbölve felugrok, és megrohamozom a prúd Ljuba szobáját.

Ő a rémülettől tágra nyílt szemmel riad fel, és kisebbfajta sátorhoz hasonló, homokszínű alsóneműjében a telefonhoz rohan, hogy értesítse a mentőket.

Hánykolódom a pamlagon. A fájdalmak valamennyire csökkennek, a rendezés viszont egyre nagyobb szabású. Biztosra veszem, hogy én sem hagyom el többé ezt az országot. Megérkezik az orvos. Letérdel betegágyam mellé, a homlokát ráncolja arany szemüvege mögött, kinyitja a régi bőrtáskáját, amely szigorúan orvosságzagú, és előkotor egy óriási injekciós tűt.

Utoljára egy bécsi múzeumban láttam ilyet. Úgy érzem, máris magától meggyógyultam, nehogy abba a kimondhatatlanul kínos helyzetbe hozzon az orvos. Felszólít, hogy az öklömet helyezzem a „szabaddá tett ülep” alá. Közben olyan orvosi kifejezést használ, amelyet minden orosz ismer, én azonban nem.

– Hogy hová? – vinnyogok.

– Ugyan kérem, hisz tudja, hogy a jagodica mit jelent, ne tettesse magát! – emeli fel hangját türelmetlenül az orvos. Odakinn rosszabb esetek várnak rá, mint ez a spontán hisztéria.

Gondolataim száguldanak. Jagodica, ez gyanúsán úgy hangzik, mint jagodka, ami viszont azt a kis bogycát jelenti. Érzem, hogy kevés az időm, mielőtt elveszti a türelmét. Az óriási üvegszerszámot veszedelmesen közel emeli az arcomhoz.

Megpróbálom elhárítani a segítségét, és még egyszer megkérdezem, hogy mi az. Megkönnyebbülésemre leengedi az instrumentumát és rám néz, felháborodással és aggodalommal vegyesen. Aztán megismétli még egyszer, nagyon tagoltan és nyugodtan.

A kezeket. A bal jagodica alá.

Tehetetlenül hunyorgok, és nem mozdulok.

Nekikészül, hogy felordítson. Mire én felbőgök.

Sápadt nénikém kinyitja az üvegajtót, és meglengeti az orvos orra előtt az osztrák útlevelet. Erre ez a következő félórán kipasszíroz belőlem mindent a bécsi Greenpeace-ról és a zöldokról, és eszébe sincs kezelni. Örülök, hogy megmenekültem a harcias injekciós holmitól, és ijedtemben már nem fáj semmim.

Végül a bálnak védelméről szóló dicshimnusz közepette távozik, és magamra hagy a „menthetetlenül túlzabált, gyomoringerlékeny” diagnózissal. Ismét elaluszom, és a sötétség beálltaig már nem is kelek föl.

– Halkan – mondja Ljuba.

Zihálva kapaszkodik föl az utolsó lépcsőfordulóban, miközben én különös ábrázattal meredek a zöldre lakkozott ajtóra, és rajta ugyanarra a kopott névtáblára, amely régen fél méterrel a fejem fölött volt. A felszólítás teljesen fölösleges, alig merek sóhajtani, nehogy azok ott benn meghalljanak. Nem tudom elhagyni az árnyak birodalmát, bármennyire erőlködöm is. Én magam hívom vissza ostobán magam, én magam dőlök be újra meg újra a régi trükknek, és hátrafordulok. Át vagyok fagyva a nyirkos-hideg szélről, amely a temetőtől egészen idáig kísért bennünket, sem a kabátom, sem a sálam, sem a bőröm nem áll ellen neki. Ljuba esernyőjét még mindig a kezemben tartom, mint Mary Poppins, aki arra vár, hogy megforduljon a szél.

– Na, csöngess már!

Parfümjé még a szavai előtt elér, vaskosan, melegen, olyan szag, amely szorosán beburkol, mióta elhagytuk a barna műanyag lakást. Biztos vagyok benne, hogy már át vagyok itatódva vele, és még Bécsben is ezt a szagot fogom árasztani, mint előzőleg már útközben is a buszon, és aztán a hosszú gyaloglás alatt, a temető felé, apám sírja felé menet.

Mialatt a temető zsidó részlege felé közeledünk, lépteim egyre lassúbbak, halkabbak, csoszogva vonszolódnak a kavicson. Szép, öreg sírkövek, részben már a növényzet alá rejtőzve, mint öreg sárkányfogak merednek elő a földből. Köd van, mint olyan gyakran ebben az évszakban Szentpéterváron. Valahol hattyúk vannak, hallom sikongatásukat a ködön át. Régen Adával etettem őket a szomszédos parkban, miközben ő a Hattyúk taváról mesélt. A szegény fekete hattyút szerencsétlenség érte a többi hattyú szerencséje révén, viszonzásul én nem büntettem semmivel. A ricsaj veséig hatol. Próbálom megfogni Ljuba kezét, aki teltsége ellenére elég tempósan menetel mellettem. Vastag egyujjas bőrkesztyűt visel, amelyről lecsúszik a kezem, anélkül, hogy ő észlelte volna próbálkozásomat.

– Virágokat ültettünk ide – mondja szakértőn. – Ha akarsz, te is elültethetsz néhányat.

Hallgatok. A sír munkával jár, jegyzi meg, de már régóta ápolja, Baba Sara és a férje, akit már nem ismertem, szintén itt fekszenek. Ljuba hangja olyan, mintha rokonait látogatná meg, olyan magától értetődő, ami számomra teljesen ismeretlen. Gyakran kell seperni, a fű belepi a sírlapot, de erős tisztítószerezrel egész jól el

lehet tüntetni. Úgy lengeti a tisztítószeres zacskót, mintha egy kis orvosi táskát hordana magánál. Én egy csokor virágot hozok, színes selyempapírba csomagolva, hideg van, és a virágok már lógatják a piros fejüket.

A sírok közt járva nem találkozunk senkivel, akit üdvözölhettem volna, hogy megtörjem a csendet, amely bennem uralkodik. Ljuba gátlástalanul beszél tovább, szívesen adnék neki valamit, ami az enyém, de nem jut eszembe semmi. Végül hátrafordul, és így szól: – Megjöttünk.

Kipirult arca előtt halvány lélegzetfelhő.

Ljuba félig eltakart szájára meredek, közben a felhő lassan eloszlik. A sír mögötte található.

Nézem a köréje húzott kis kerítés kovácsoltvas hegyeit, és a sminktükröm után tapogatózom a kabátzsebemben. Még a kesztyűn keresztül is érzem tökéletesen sík felszínét.

– Egyesek azt mondják, neked nem számít.

Elállja az utamat, és vár.

– Soha nem jelentkeztl.

Nézem Ljubát, de nem válaszolok.

– Te voltál az egyetlen, Miska, aki soha nem jelentkezett.

Lassan előveszem a zsebtükrömet, és a markomban tartom.

– Nem akartam ezt mindenki füle hallatára mondani neked.

Szétnyitom az ujjaimat, kipattintom a zsebtükröt, és úgy tartom a tenyeremben, hogy szemeim találkozhasanak a tükörben, anélkül, hogy kettőnk közé emelném a holmit. Nem látok könnyeket. Ljuba követi a tekintetemet, és nagy erővel a kezemre csap. Figyelmeztetés nélkül. Az ütés ég az ujjaimon. A tükör nagy ívben mögénk vitorlázik, és egy kövön csattan.

Melle zihálva jár föl-le, látom a szőrszálakat a bundáján, amint fölemelkednek, aztán lehajlanak. Elmegyek mellette, nem mozdul. Hallom a lélegzetvétélét és halk zokogását. Saját lélegzésemet nem érzem.

A sír szélére helyezem a virágaimat, ahogy a kalapját helyezi el valaki egy kalaptartóra, mielőtt távozik az előszobából és bemeleg a lakószobába. Lehúzom a csizmámat és leülök.

– Miska!

A sírkő régi, az oldalai mállanak, a hideg, amelyet a hosszú tél beléje táplált, azonnal behatol a fenekembe és a talpamba, a bélelt kabát és a vastag, kötött zokni ellenére.

Piros virágok, piros zoknival, a szürke kövön.

– Miska, sajnálom.

A fedőlapon képek vannak mélyesztve, nagyszüleim két félkör alakú portréja, egy nagy régi, és viharvert, egy ismeretlennek az arcával, mellette Baba Sara barát-

ságos arca, és közvetlenül alatta az apám. Nevet, fekete körszakálla van, fiatal. Képe fölött a neve aranybetűkkel. Hosszan nézem, és figyelem, mi jelentkezik bennem.

Semmi más nem jelentkezik, csak a hidegség, amely egyre határozottabb alakot ölt bennem.

Bebújok megint a csizmámba és felállok.

A kő mögött hever a tükröm. Egyben maradt, csak a fedele pattant le az ütközés erejétől.

– Megyünk? – kérdezem.

Ljuba a kabátja ujjával letörli a könnyeket az arcáról. A szempillafestéke szétfolyik, nagyot szív az orrán. Kezét a vállamra teszi, aztán mindkét karját, szorosan magához ölel, teljesen belenyomódik az arcom a barna bundájába. A melegség, amelyet kisugároz, bűvárharangként zárul körém. Parfümjé nehéz.

– Te buta barika – súgja a fülembe.

A tükröt otthagynom az elszáradt fűben.

Ljuba sem veszi föl.

– Úgyszincs már itt – mondom.

Megint némán megyünk visszafelé a ködben, végig az üres fasorokon, a hatalmas kerítésig, amely a temetőt védi.

A kijáratnál megállok.

Előttünk forgalmas utca húzódik, amely azonnal nagyvárosi zajokat zúdít ránk. Az autók lámpája felgyújtva, fénycsíkok vonulnak el előttem. Megint minden mozgásba jön.

– Elviszel még kis időre a régi lakásunkba, Ljuba?

Meglepve néz rám.

– Ha még megvan – teszem hozzá, és leülök az utca közepén, mert a lábam hirtelen felmondta a szolgálatot. Minden forog körülöttem.

Több járókelő felénk igyekszik, de mielőtt odaérnének hozzánk, Ljuba már felhúzott.

– Minden rendben, minden rendben! – mosolyog. És miközben még vaskézzel tart a galléromnál fogva, halkán azt mondja:

– Hívok egy taxit.

– Halkan – mondja tehát Ljuba, aki engedett a kívánságomnak, vonakodva bár, de engedett. Emelem a kezemet, de ő megelőz, és rózsaszínű hüvelykujjában és a műanyag foglalatban elsüllyeszti a csengőt. Valami fülsértő zajt várok, vagy olyasvalamit, ami ugyanúgy szól, mint régen, olyasmit, ami mondhatna, visszaadhatna valamit. De nem hallatszik semmi. Ljuba újra megnyomja a csengőt, újra csend vesz körül bennünket.

Ljuba erőlyesen kopog az ajtón. Bentről csoszogó lépteket hallok. Hirtelen meg akarok fordulni és eltűnni, miközben Ljuba újból nekikészülődik, és az ajtó kitarul.

Nagy, sötét előszobát látok, amelyet azonnal felismerek, hátul az ajtót, amely a mi két szobánkba és a Muszja néni kis kamrájába nyílik.

Az ajtókeretben egy fiatal nő áll feltűzött hajjal.

– Kit keres? – kérdi foghegyről.

Fuldoklom.

– Muszja nénit.

Figyelmesen megnéz.

– Vagy úgy. Maga telefonált az előbb?

– Igen, igen, mi – siet Ljuba, és kihámozza magát az óriási sáljából, közben pedig benyomul az ajtóba, hogy szabaddá tegye nekem az utat.

– Már várja magukat. Jöjjenek, mutatom merre.

Még egyszer észlelem bizalmatlan tekintetét. Megfordul, és erre feltűnik egy ismerős mozdulat, a fejfordulat, hosszú, szétálló hajtincseinek színe talán. Nem akarom megszólítani, nyilvánvalóan nem ismert meg. Barátnóm, Lenka. Kinyitja a lakásunkhoz vezető bejárati térséget, szinte azt hihetném, meggyünk egyenesen tovább, szüleim szobájába, és letelepszünk a kandallónál álló televízió elé, mint mindig. Ő azonban bekanyarodik jobbra, és csinosan manikűrözött kezével benyit Muszja szobácskájának előterébe. Az ajtó keskeny, befurakszunk. Emlékszik-e vajon, hogy' helybenhagytuk a kis helyiséget?

A szoba még mindig teli van nippekkel, de letaglóz szegényessége és szűkössége, ami gyerekkoromban sohasem tűnt fel. A levegő nehéz a füsttől és a parfümtől, egy nagyon idős hölgy szagától. Ostobán megállok a küszöbön, és azt mondom: – Halló.

Muszja néni ott ül a mennyezetes ágyán, apró, kiszikkadt testével, amelyet ezernyi fodor borít. Fodrok a hálóingén, a takaróján, és a haja még mindig vörös fürtöcskébe van bodorítva. Vivienne Westwood jut róla eszembe, egy bizarr reklámkampány. Ki van rúzsozva az ajka, amely a fénylő arccoskájából örülten vidor mosolygással világít felém.

Az ágy mellett szobai illemhely, alatta egy pár ferdére taposott, világos, magas sarkú cipő. Lenka megáll az ajtóban.

– Muszja mama? – kérdezi. – Kérsz teát? Már odatettem.

Muszja egy kristálydobozkát nyújt felém, benne a gömbölyű cukorkák, a kérdésre nem felel. Mind a hárman hosszasan állunk, némán.

– Vegyél egyet, kincsem – kuncog Muszja. Lenka kénytelen vigyorogni, és kitér a pillantásom elől.

– Tudja, ki vagyok? – kérdezem óvatosan.

– Vegyél egyet! Vegyél csak! Vegyél!

– Muszja néni – kezdem roppant hivatalosan.

– Vegyél csak! Régen is vettél, kérés nélkül – rivall rám hirtelen. – És azok is! Vékony ujjával Lenkára mutat, aki önkéntelenül hátrébb lép.

– Talán menjen ki – mondja halkán Lenka –, ma nagyon izgatott, ez nem jó.

– Vegyél! – rikácsol Muszja.

Kinyújtom a kezem, és engedelmesen belenyúlok a dobozba. A bonbonok össze vannak ragadva, és kemények, mint az őskőzet.

– Úgy, most jó – mormolja Muszja, aki nagyon elégedettnek látszik. – És most ülj ide mellém.

Két cukorkát tehetetlenül görgetek egyik kezemből a másikba.

– Ülj le! – rikácsolja megint.

Közeledem fekhelye felé, és megállok előtte. A savanykás, púderre emlékeztető szag intenzívebbé válik.

Szeretném valakinek a szíves üdvözlését átadni – kezdem.

– Ülj le! – ismétli meg, most sokkal halkabban, és letelepszem az ágy szélére.

– Laura üdvözl. Az anyám.

– Jól van – suttogja, és azon nyomban elalszik. A kristálydoboz kicsúszik az ujjai közül. Visszateszem az éjjeliszekrényére, amely mindenféle üvegcsékkel van telirakva.

Lenka felsóhajt, és tehetetlenül megvonja a vállát.

A vízforraló a távoli konyhában olyan hangosan sípol, hogy még itt benn is halljuk.

– Elzárhatom? – kiabál Ljuba a folyosóról.

– Most már öt éve, hogy ápolom – suttogja Lenka. – Nincs senkije. És aztán... később... megkapom a szobáját. Így egyeztünk meg.

Még mindig bizalmatlan.

– De hát, Lenka, én nem vagyok a rokona – csúszik ki a számon.

– És a szobája se kell nekem. Csak viszont akartam látni mindezt, érted?

Szeme kitágul, kikerekedik, mielőtt összeszűkül.

– Ki vagy te? – támad rám. – Ki vagy te, hogy tudod, ki lakik itt, és hogy hívnak engem?

– Lenka – mondom, és hirtelen úgy érzem, hogy a könnyeim, amelyek a temetőben elapadtak, most megmozdulnak a bensőmben. – Lenka, hiszen mi itt játszottunk, Senyával együtt. Biztosan emlékszel még rá.

– Mi lesz a vízforralóval? – kiabál be Ljuba, mire Muszja nyugtalanul megmozdul a párnáin.

– Elenának hívnak – csattan fel Lenka. – És Jevgenyijt már tíz éve nem láttam, és nem is szeretném, hogy bármi közöm legyen hozzá. Most pedig ki innen!

Megfordulok és kimegyek.

Előttem a lakásajtónk, zárva. Felemelem a kezem, és lenyomom a bronzkilincset, hagyja magát, az ajtó nincs bezárva, és kinyílik.

A résen át látom a kandallókat, a márványlapokat, az üres lyukat a falon, és a borzalmas tapétát körös-körül. A parketta sötétbarna színűre van átfestve. Nagy asztal a kandalló nyílása és az ajtó között, mögötte egy idősebb, kártyát vető nő rémült arca.

– Becsukni! – ordítja. – Ez már negyedszer fordul elő ezen a héten! Legalább kopoghatnátok, a fene egye meg – Lenka, de tényleg!

– Nem hozzám tartozik! – fuvolázza Lenka rögtön, miközben az orrom előtt bevágja az ajtót, és tompa csattanással eltűnik előlem a gyermekkorom.

– Kifelé! Nem akarok itt ballagné, mint Jevgenyij miatt, világos?
– Lenka – Elena, kérlek – tulajdonképpen csak téged akartalak látni – suttogom. – Hiszen te vagy az egyetlen, akire emlékszem, te és Senya, ti vagytok az egyedüli barátaim.
– Igazán? – sziszeget. – Akkor miért nem válaszoltál a leveleimre soha? Tűnés!

Azzal lökdösni kezd a bejárati ajtó felé, miközben Ljuba elképedve jön felénk a konyhából, kezében a tálcával, rajta tea, cukor és keksz.

– Ki engedte meg ezt magának?! – támad rá Lenka.
– A szomszédasszony – védekezik Ljuba.
– Annak semmi köze ehhez! Egyáltalán, melyik szomszédasszony? – Kifelé! Kifelé! Mind a ketten!

– Csakhogy a keksz az enyém – hangzik fel a konyhából –, és bárkit megkínálok velem, ha kedve szottyán rá.

Ljuba méltósággal leteszi a tálcát a telefonos asztalkára.

A besúgónk széke üres.

– A vendégszeretetéből egyébként se kérek. Gyere, Miska. Menjünk.
– Misenka! Maradj még! – rikácsolja valaki a konyhából.
– Ez meg ki? – csodálkozom.
– Fogalmam sincs. – Ljubát, úgy látszik, tényleg nehéz kihozni a sodrából. – De szereti a látogatókat.

Lenka átkozódva elrámolja a tálcát, csörömpölnek a csészék, aztán megfordul, és eltűnik a hosszú folyosón, amely a konyhába torkollik.

Megtörlöm a szememet. Száraz.

– Gyere, Miska – noszogat Ljuba. – Gyere. Félti a szobáját. Mit gondolsz, milyen az, amikor 25 éves korában egy szobában lakik az ember a szüleivel? Ne vedd tőle zokon. Mégiscsak itt voltunk. Gyere már.

– Mi van Senyával? – suttogom.

Ljuba tekintete kitér az enyém elől.

Megfogja a könyökömet, én kitépem a kezéből.

– Mi van velem?

– Ül. És egy kérdéssel se többet.

Határozottan sarkon fordul és kinyitja a bejárati ajtót.

A padlón, a lábaim előtt, még ott hever egy darabka kockacukor. Fel akarom emelni, és a bonbonok mellé a zsebembe csúsztatni, de meggondolom magam az utolsó pillanatban, mikor meglátom eltorzult tükörképemet a telefon fekete dobozán, és szétaposom a téli csizmámmal.

Furcsa félelem tart vissza, hogy tovább kutakodjak Senya után.

Mikor becsapódik mögöttünk az ajtó, tudom, hogy erre a helyre soha többé nem fogom betenni a lábam.

Egy észrevétlen pillanatban este beesonok az unokanővéreim hálószobájába, és közben elhaladok a régi műanyag szekrény mellett, amelyet öt éves korom-

ban velük együtt festettem be titokban, mielőtt Adriant rákényszerítettük, hogy mocskos havat egyen. Eszembe jut a lányom arca, amely úgy hasonlít az enyémehez. Vár rám Bécsben. Lerázom a képet, félretolom a horgolt műanyag függönyt, és hosszasan nézem a külső kerület ürességét. Vörös villogó fények és gyárkémények skyline-ja. Így álltam itt utoljára, egy pohár gyerekpezsgővel a kezemben. Észrevétlen mozgást észlelek, léghuzatot, vizsgálódva az ablak elé emelem a kezem, vajon nem keletkezett-e rés a tömítésben.

A tükröződő ablaküvegből különös arc tekint rám. Nyak nélküli, légnemű, síkszerű, és sokkal nagyobb, mint az enyém, amelyet azon a másikon áttetszeni látok. A hasábfaj.

Az örvénylés, amely kocsonyás burkában fel- és alászáll, a fehér éjszakák égnek színét viseli. Nincsenek világosan felismerhető vonásai. Bensője szakadatlanul átrétegződik. Lobogás, amely a fejem körül lüktet, és rám telepszik. Szemei fekete, feneketlen lyukak szemfehérje és pupilla nélkül, rám merednek. Óriásiak. A félelmetes fejnek valami bájos, kisgyermeki jelleget kölcsönöznek.

Óvatosan közeledem, mígnem orrom és homlokom a hűvös üveghez ér, és rajta keresztül alámerülök a szentpétervári hátsó udvarokba, és körös-körül már csak a házak láthatók.

Györfly Miklós fordítása